[א]דשרא ליפתא בי פילי דארעא דגר לא הוי חזקה מאי טעמא בעידנא דשדא לא הוי שבחא השתא דקא שבח ממילא קא שבח אמר שמואל [א][ב]האי מאן דפשח דיקלא ארעתא דדיקלא קני ארעתא דחיותא לא קני [ב]ה"ד [ג]שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא ארעתא דדיקלא כולא מחד גיסא ארעתא דחיותא ואמר שמואל [ד]האי מאן דזכי זיכיא ארעתא דארעא קני ארעתא דציבי לא קני [ג]היכי דמי [ה]שקל רברבי וזוטרי ארעתא דארעא שקל רברבי ושבק זוטרי ארעתא דציבי ואמר שמואל [ו]האי מאן דאתקיל תיקלא ארעתא דארעא קני ארעתא דבי דרי לא קני היכי דמי [ז]שקל מוליא (א) ושדא בנצא ארעתא דארעא מוליא במוליא ונצא בנצא ארעתא דבי דרי ואמר שמואל [ח]האי מאן דפתח מיא בארעא ארעתא דארעא קני ארעתא דכוורי לא קני היכי דמי [ד][ט]פתח תרי בבי חד מעייל וחד מפיק ארעתא דכוורי חד בבא ארעתא דארעא [י]ההיא איתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא תליסר שנין אתא ההוא (ב) [ה]רפיק תותיה פורתא אתא לקמיה דלוי ואמרי לה קמיה דמר עוקבא [כ]אוקמיה בידיה אתאי קא צווחא קמיה אמר לה מאי אעביד לך דלא אחזיקת כדמחזקי אינשי אמר רב [ל]הצר צורה בנכסי הגר קנה דרב לא קני לגנתא דבי רב אלא [ז]בצורתא: איתמר שדה המסויימת במצריה אמר רב הונא אמר רב [מ]כיון שהכיש בה מכוש אחד קנה כולה ושמואל אמר לא קנה אלא מקום מכושו בלבד

ושאינה

דשדא ליפתא בי פילי. שזרע לפת בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כיסה עפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת בתוך המרין לא הויא חזקה שהרי לא עשה שום תיקון בקרקע והשלכת זרע בקרקע אינו מעשה אלא אם כן זורע ואח"כ מכסהו (ג) ואע"פ שגדל הלפת ונשרש בקרקע היום ולמחר ממילא הוא דקשנא ולא דמי לרפק בה פורתא דמעשה קעביד בגוף הקרקע ומשביח הקרקע מיד נחרישה זו וכן נמד לה מילא דאמרן לעיל [נג.] הרי משקה את השדה ומנגב את הקרקע אבל האי מאי קעביד ואכילת הלפת נמי אינה חזקה לאכילת פירות אינו קונה ולא הויא חזקה לקנות שהרי אינו עושה בלקיטת הפירות ולא באכילתם שום תיקון בקרקע שיהא דומה לנעל גדר ופרץ וגם לא להגיע מלעות בנכסי הגר [נג:] דהתם קמיתהני גופו מן הקרקע וקמשמשא ליה קרקע כעבד לרב והכי נמי אמרינן לקמן בשמעתין [נד.] והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה לענין חזקת שלש שנים להיות אכילת הפירות של שלש שנים עומדים במקום שטר ובנכסי הגר לא קנה כלומר לגבי לקנות קרקע מיד לדין קרקע שנקנית בכסף בשטר ובחזקה דנעל וגדר לא הויא חזקה: **פילי.** כמו ויפשחני (איכה ג). נוטל מן הענפים ויש שמפשחין אותו לצורך הדקל לפי שענפיו מרובים ואין מניחין אותו ליגדל ומהניא ליה הפסיחה כזימור בכרם: **אדעתא דדיקלא.** כדי שיגדל (ד): **קני.** הדקל: **אדעתא דחיותא.** אם מפשיחו לצורך בהמותיו להאכילן ואינו מתכוין להנאת הדקל ומיהו בלקיטת הענפים מתכוין הוא להחזיק בדקל ולקנותו בחזקה זו לא קני ואע"ג דממילא מהני לדקל כיון דאינו מתכוין לתקן הקרקע דומיא דנעל וגדר אלא ללקיטת פירות מתכוין לא הויא חזקה וכמחזיק שלא מדעת דמי וכי קאמר מתכוין אני לקנות בלקיטה זו הרי הוא כמי שהולך בשוק ואומר רוצה אני להחזיק בשדה פלוני דבדיבור בלא מעשה לא הויא חזקה דתרתי בעינן שיעשה תיקון בקרקע בידים ובאותו תיקון יהא מתכוין לשם תיקון כדי להחזיק: **היכי דמי.** מנא ידעינן אי אדעתא דדיקלא או אדעתא דחיותא עבד שלא יוכל לכפור ולטעון אדעתא דדיקלא עבדי: **מהאי גיסא ומהאי גיסא.** אם מכל צדדין ליקט כאן מעט וכאן מעט אדעתא דדיקלא שכן מנהג לעשות דכי האי גוונא הוא דאיכא למימר אדעתא דדיקלא ואע"ג דאיכא למימר נמי אדעתא דחיותא מסתמא כל אדם אדעתא להחזיק מתכוין וכל היכא דאיכא למימר הכי והכי אמרינן אדעתא למיקני מכוין: **כולה מחד גיסא.** מקלקל הוא את האילן שמגלהו כולו מצד אחד והוא ודאי אדעתא דחיותא לחוד מכוין דלאילן לא חייש: **האי מאן דזכי זיכיא.** מכבד ומטהר את השדה מקיסמים ועשבים רעים: **אדעתא דארעא.** שתהא נוחה לחרוש: **אדעתא דציבי.** ללקט עצים לשרוף לא קני דכל לקיטת פירות לא קני: **שקל רברבי וזוטרי.** איכא למיתלי אדעתא דארעא אבל שבק זוטרי ליכא למיתלי אלא אדעתא דציבי לחוד לגדולים הראוין לשריפה מלקט: **דאתקיל תיקלא.** מסיר המכשולות ומשוה פני הקרקע שתהא חלקה ולא תכשל המחרישה ותשבר: **קני.** דדמי לחורש: **דבי דרי.** גורן לדוש שם תבואה דכיון דקרקע זה לחרישה עומד ולא לגורן ואף לאחר שיתליקנו לגורן ויחבוט שם חטין יהא צריך (ה) שם לחרוש ולזרוע נמצא שאין גורן זה כאן כי אם קלקול ואין זה מתקן השדה כי אם מקלקל וכל תיקון שסופו לסתור אינו אלא קלקול ומעיקרא לא מתקן הוא ולא דמי לנעל וגדר ורפק ביה פורתא והשקאת מים שכל דברים הללו אין סופן לסתרן אבל גורן זה סופו לקלקלו ולסתרו דעיקר דארעא לחרישה קיימא אבל אם רצה לעשות שם גורן קבוע לעולם נראה בעיני דקני דאין לך חזקה גדולה מזו: **מוליא.** תל: **נצא.** גומא: **שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא.** לקח התל והשליך בגומא נמצא שהשוה כל הקרקע איכא למימר דלחרוש עשה שלא תתעכב המחרישה: **מוליא במוליא ונצא בנצא.** התל הרחיב במקומו והשפילו ונותן מגבהו סביבתו לצדדין שלא יהא זקוף כל כך וכן נצא בנצא שפתי הגומא השפיל (ו) וגדר לאמצעיתה ונעשית הגומא חלקה הרי הגומות לבד והתלים לבד והרי יש כאן מקומות מקומות חלקים כל אחד לבדו: **אדעתא דבי דרי.** ראוי הוא לחבוט חטים ולא לחרישה. וכל החזקות הללו בין בנכסי הגר בין במתנה בין במכר והאחין שחלקו: **דפתח מיא.** שיכנסו בשדה: **פתח תרי בבי.** אחד לצד הנהר ליכנס המים ואחד לצד שני לצאת: **אדעתא דכוורי.** לצוד דגים נתכוין ולא להשקות השדה דאי להשקות השדה מתכוין היה לו לעשות פתח אחד ויתעכבו שם המים וגם הדגים יהו נצודין שם מאליהן: **בתפשיחא.** כדאמרן לעיל דפשח דיקלא אדעתא דחיותא כולה מחד גיסא: **רפיק תותיה פורתא.** דהיינו עודר תחת האילן דמהני ליה כחורש לזריעה: **כדמחזקי אינשי.** אדעתא דדיקלא דהיינו מהאי גיסא ומהאי גיסא: **הצר צורה.** צורת חיה או עוף: **בנכסי הגר.** בכתלי הבית אבל סיוד וכיור דאמר לעיל (דף נג:) אמה כנגד הפתח לאו היינו צורת בריה אלא ציורים בעלמא מעשה לצלועים ופרחים אבל צורת חיה או עוף חשובה ודי באחד ולא בעינן אמה ולא כנגד הפתח: **דרב לא קנה לגינתא דבי רב.** גינה הסמוכה לבית מדרשו והיתה של גר ומת וקנאה רב בכך שעשה בה צורה להחזיק בה. ומכללא דהך מעשה איתמר הך דרב: **המסויימת במצריה.** שיש לה מצר בארבע רוחותיה: **כיון שהכיש בה.** וחפר במרא מכוש אחד הכאה אחת בקרקע קנה כולה דהיינו רפק בה פורתא וכגון קרקע שעומד לחרישה אבל בבית לא הוי חזקה ול"ש מכר ול"ש נכסי הגר קנה כולה: **לא קנה אלא מקום מכושו בלבד.** ודוקא נכסי הגר אבל מכר וקבל זוזי אפילו עשר שדות בעשר מדינות והחזיק באחת מהן קנה כולן כדאמר שמואל בפרקי קמאי בב"ק [יב.] וקדושין [כו:] וכדפרישית לעיל (דף נג:). וכהך פלוגתא הלכתא כרב דהא ר"נ עבד עובדא כוותיה דרב לקמן בשמעתין:

ושאינה

ארעתא דציבי **לא** קני. ואע"פ שמתקן הקרקע וכן פשח דיקלא אדעתא דחיותא אע"פ שהדקל מיתקן בכך דלעולם לא קני אלא אם כן מתכוין לקנות כדאמרינן לעיל לקנות את חבירתה אף אותה לא קנה כיון שלא נתכוין לקנותה וביבמות פרק ר"ג (דף נב:) אמר הא למה זה דומה לעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קנה ובהפרה (ב"ק דף מט: ושם) אמר דהמחזיק בשטרותיו של גר מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתא דארעא הוא מחזיק ובארעא הא לא אחזיק ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתיה אשטרא או דלאו דעתיה נמי אשטרא ואין להקשות דאע"ג דאין דעתיה אשטרא אמאי אין ידו קונה לו שלא מדעתו כמו חצרו דאמר מתורת יד איתרבאי דהא דאמר קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצרו ואם היה יודע היה רוצה לקנות °אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני ומ"מ מלא בגל או בכותל ישן דתנן באלו מציאות (ב"מ דף כה:) הרי אלו שלו מפני שיכול לומר של אמוריים הוא אמאי לא קניא ליה חצרו וי"ל דבדבר שאין הווה שימצא לא קנה חצרו שלא מדעת:

מוליא במוליא כו'. הקשה ה"ר יוסף דאורליינ"ש (ז) משמע שצריך קרקע שוה לחרישה יותר מלדישה ואנן סהדי דלדישה צריך הרבה יותר שוה וחלק ומה שפירש נמי בקונט' דאם עושה אדעתא דגורן קבוע קני היכי ידעינן אי עבד אדעתא דגורן קבוע או אינו קבוע והיה מפרש דבי דרי דהכא היינו להעמיד שם בהמות כמו אבי דרי מושבנא (שבת דף לב.) דלקמן (דף נו.) תנן דבהעמדת בהמה לא קני ור"ת השיב לו שהם היו דשים במוריגים ולא היו צריכין להשוות קרקע כל כך(א):

ושאינה

מסורת הש"ס

א) מו"ק י:, ב) [שם], ג) שם, ד) [שם פ"ש], ה) עירובין כה., ו) [עי' תוס' יומא נה: ד"ה כרוכים], ז) [ועי' תוס' מו"ק י: ד"ה מוליא],

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ארעתא כו' אבל אם יודע ואינו מכוין לקנות. עיין גיטין דף פא ע"א תוס' ד"ה ליקני:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושדא בנצא אדעתא דארעא. נ"ב ובמס' מו"ק דף י ע"ב איתא להדיא איפכא: **(ב)** שם אתא ההוא גברא רפיק: **(ג)** רשב"ם ד"ה דשדא וכו' מכסהו עפר ואע"פ וכו' משקה את השדה ומטיב ומנגב: **(ד)** ד"ה אדעתא דדיקלא כדי שיגדל הדקל כצ"ל ותיבת קני נמחק: **(ה)** ד"ה דבי דרי וכו' יהא צריך לחרוש שם ולזרוע: **(ו)** ד"ה מוליא במוליא וכו' השפיל וגידר לאמצעיתה: **(ז)** תוס' ד"ה מוליא וכו' הר"י דאורליינ"ש הכא משמע וכו' דלדישה צריך הרבה. נ"ב תימה על התוס' שלא הרגישו דבמו"ק דף י ע"ב איתא להדיא איפכא ונראה שכאן הוא ט"ס וצ"ל איפכא:

◆

רבינו גרשום

לפת בפילי ארעא דגר. ששתל לפת בארעיה דגר בנקעיה דבאותה שעה לא שבח דליהוי חזקה: דפשח דיקלא. שעוקר קצת הענפים של דקל של גר: אדעתא דדיקלא. אם לצורך הדקל מתכוין שיגדיל יותר וישביח הרי חזקה וקני: אם לצורך חיותא. להאכיל הענפין והלולבין לבהמתו לא קני הדקל: דזכי זכיא. שמכבד ומזכי את השדה: אדעתא דארעא כדי שתהא נוחה לחרוש ולזרוע קני: אבל אם אדעתא דציבי. ללקט העצים להסקה לא קני: דתקיל תיקלא. למשוי קרקע השדה: אדעתא דארעא. שתהא נוחה לחרוש ולזרוע קני: אדעתא דבי דרי. לחבוט שם חטים: מוליא. תל: נצא. חריץ: שקל מוליא במוליא. שנוטל ראש המוליא ונותן סביב התל כדי להרחיבו. נצא בנצא שנוטל מצידי הגומא ומשליך למטה בקרקעית' כדי להשוותה ולהרחיבה א) היינו אדעתא דארעא. ב) כמו אמת המים שמשקה בכל השדה: פתח תרי בבי. שפעמים סוכר האחד ומוציא המים באחר והיינו אדעתא דכוורי: בתפשיחא. בנכסי הגר ולא היתה לנקות כל האילן ביחד אלא כדאמר לעיל: אתא חד גברא רפק ביה. חפר תחתיו שעידרו כמו שחופרין תחת האילנות: אלא בצורתא. בציור שצייר בכותליה: המסוימת. המסוימת שניכרת בין השדות שהמצרים גבוהין סביבה והיא של גר: ניכוש. חפירת יד:

א) עי' בתוס' מו"ק דף י ע"ב ד"ה מוליא של דבריה נ"י כל הלשון למוליא במוליא אדעתא דארעא ולכן בשם רבינו כתבו להיפך וצ"ע: ב) נראה דחסר כאן וצ"ל האי מאן דפתח מיא, כמו אמת המים וכו':

עין משפט נר מצוה

רלג א מיי' פ"ב מהל' זכיה ומתנה הל' י סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' ערה סעיף כג:

רלד ב ג מיי' שם הל' ד ה טוש"ע שם סעיף יח:

רלה ד ה מיי' שם הל' ה ו טוש"ע שם סעיף יח:

רלו ו ז מיי' שם הל' ו ז טוש"ע שם סעיף יט:

רלז ח ט מיי' שם הל' ז ח טוש"ע שם סעיף כ:

רלח י כ מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף יב:

רלט ל מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יד:

רמ מ מיי' שם פ"א הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

◆

מוסף רש"י

דשדא ליפתא בי פילי. נטע לפת בגומא שמצא בקרקע הגר ולא חפרה הוא דאי חפרה נמצא דאשון קנה (עירובין כה.). **לא הוי שבחא.** ולאו חזקה היא ואנן נעל גדר ופרץ כל שהוא תנן, מידי דמה ניהוי חזקה (שם). **ממילא קא שבח.** והויא שעתא דלאו איהו מחזיק בה אלא לפת הוא דשבח ואזיל (שם). **דפשח דיקלא.** שוחר הדקל מן הענפים שבו (מו"ק י:). דפשח, לשון פיסוק (איכה ג יא). **שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא.** ענפים יבשים שבו היינו אדעתא דדיקלא (מו"ק י.). **ארעתא דחיותא.** דלאוין למאכל בהמה, דנקט מן הענפים דמחד גיסא בין לאוין בין יבשין לצורך מאכל בהמה (שם). **דזכי זיביא.** שמכבד את הקרקע מעפרים קטנים שעליה שנוטלם (שם). **ארעתא דארעא.** דלהכי ליקטן שרוצה לזרוע הקרקע שליקט גדולים וקטנים (שם). **ארעתא דציבי.** אם ליקטן אדעתא דעצים להסיקן, דנקט רברבי ושבק זוטרי (שם). **דאתקיל תיקלא.** שחופר משם האדמה (שם). **ארעתא דארעא.** שחופר שהוא לצורך זריעה (שם). **ארעתא דבי דרי.** לצורך הגורן לחבוט שם חטין (שם). **שקל מוליא.** שנוטל הקרקע ממקום גבוה, **ושדא בנצא.** במקום נמוך, היינו אדעתא דבי דרי, לאדעתא דגורן, שכן דרכו של גורן שתהיה הגרנות (שם וגורס להיפך ועי' תוס' שם). **מוליא במוליא.** שנוטל הקרקע ממקום גבוה ומניחו שם על גבי מקום גבוה (שם). **ונצא בנצא.** שחופר במקום נמוך ומניחו במקום נמוך, דהיינו אדעתא דארעא, שזה דרכו של חורש שדהו שאינו משגיח באיזה מקום שירים המחרישה בקרקע אפילו במקום נמוך חורש (שם). **ארעתא דכוורי.** שעושין המים שיוצאין מן הגומא של ביבר לחוץ לצורך שיצאו המים וישתיירו הדגים (שם). **פתח תרי בבי.** חד שבו נכנסין המים לגומא ונכנסין אף הדגים לגומא וחד שהמים יוצאין תוך לגומא והדגים משתיירים בתוכה ולוקחים אותם (שם). **חד בבא.** דפתח חד בלבד שבו נכנסים המים לגומא ולצורך פתח שבו יוצאין המים לחוץ לא פתח, **ארעתא דארעא.** שבשבגומא מליאה מים יוצאין המים למעלה ומשקין כל השדה (שם).